MARIA MAGDALENA I EL DEIXEBLE ESTIMAT

Figures simbòliques intercanviables?

Veure la "vigèsima tercera (a) pàgina" d'Alfredo Fierro

Apreciado Alfredo:

Si aquesta vegada m'he fet esperar ha estat per la senzilla raó que tot té un preu i aquests dies m'ha tocat pagar el fet d'anar proclamant-me com "*Un jesuïta sense tele i sense servei domèstic*", una espècie exòtica (potser únic exemplar en el *Catalogus Provinciae Hispaniae Societatis Iesu*) en vies ràpides d'extinció. L'estat del pis ja feia dies que m'exigia una bona neteja, que no podia demorar si esperava vuit comensals a dinar, la preparació del qual (suposada ja l'"*operació neteja*") comença recorrent (cistell de la compra a la mà) diversos supermercats del barri.

Per a no allargar l'espera començo ja, quan encara em queda vaixella per a fregar. Tot s'anirà fent.

Veig que cites a Ernest Renan (1823-1892). Tinc el seu llibre (Vie de Jésus, publicat el 24 de juny de 1863) en una versió castellana (la primera aparegué el 1869). Jo no arribo a participar de la seva "*admiració*" exposada en el paràgraf de "*la seva llegenda provocarà incomptables llàgrimes*". Darrer paràgraf del capítol XXVIII, darrer capítol del llibre, encara que després segueixi un apèndix prou llarg sobre com cal llegir el quart evangeli.

> Mais, quels que puissent être les phénomènes inattendus de l'avenir, Jésus ne sera pas surpassé. Son culte se rajeunira sans cesse; sa légende provoquera des larmes sans fin ; ses souffrances attendriront les meilleurs cœurs ; tous les siècles proclameront qu'entre les fils des hommes, il n'en est pas né de plus grand que Jésus.

No necessito (ho he dit més d'un cop) suposar que "*no serà superat*" ni que és "*el més gran de tots els homes*". Em sembla que un dia ja et vaig parlar d'un diàleg en un cafè de Santiago de Compostela.

> Lluny estic (encara que proper en altres punts) de l'afirmació d'aquell teòleg que, en un cafè de Santiago de Compostela, em digué que si trobava un de millor es passava. Sempre he dit que els meus amics i amigues no són els millors.

Fàcil es fa comprendre "*les extraordinaires polèmiques*" que van sorgir, "*les manifestations hostiles*" que es produïren en el *College de France* que el van obligar a abandonar-lo, el que bisbes i arquebisbes condemnessin el llibre que els seus feligresos no devien "*llegir, ni conservar, ni vendre, ni prestar*", el que el darrer sobirà dels Estats Pontificis, el papa Pius IX -coneixent-lo com era- el titllès de "*blasfem europeu*", si tota la fe de tants segles es fonamentava en l'"*al·lucinació d'una dona*".

Disons cependant que la forte imagination de Marie de Magdala joua dans cette circonstance un rôle capital. Pouvoir divin de l'amour! Moments sacres où la passion d'une hallucinée donne au monde un Dieu ressuscité! (p. 449) (final cap. XXVI)

Poder diví de l'amor! Sagrats moments aquells en què la passió d'una al·lucinada donà al món un Déu ressuscitat!

Retall d'una foto
que vaig fer a Aachen (Aquisgrà)

Veig que no m'obligues a repetir el que vaig haver d'ensenyar a Leonardo Boff.

Per si algú encara no ho ha llegit

però jo prescindiria bastant de voler saber quina fora la relació entre Jesús i Maria Magdalena, remarcant el caràcter simbòlic de la seva figura.

Ella i el grup de dones que "*s'ho miraven de lluny estant*"...

Mc 15, 40

També hi havia unes dones
que s'ho miraven de lluny estant;
entre elles, Maria Magdalena,
Maria, mare de Jaume el Menor i de Josep,
i Salomé.

Ἦσαν δὲ καὶ γυναῖκες
ἀπὸ μακρόθεν θεωροῦσαι,
ἐν αἷς ἦν καὶ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ
καὶ Μαρία ἡ τοῦ Ἰακώβου τοῦ μικροῦ καὶ Ἰωσῆ μήτηρ,
καὶ Σαλώμη,

...només surten, exceptuant dos textos lluquians (Lc 8, 2-3 y Ac 1, 14),

Lc 8, 2-3

i algunes dones que havien estat curades
d'esperits malignes i de malalties:
Maria, l'anomenada Magdalena, de la qual havien sortit
set dimonis,
Joana, la muller de Cuses, administrador d'Herodes,
Susanna
i moltes altres, que els proveïen amb els seus béns.

καὶ γυναῖκές τινες αἳ ἦσαν τεθεραπευμέναι
ἀπὸ πνευμάτων πονηρῶν καὶ ἀσθενειῶν,
Μαρία ἡ καλουμένη Μαγδαληνή, ἀφ' ἧς δαιμόνια ἑπτὰ
ἐξεληλύθει,

καὶ Ἰωάννα γυνὴ Χουζᾶ ἐπιτρόπου Ἡρῴδου,
καὶ Σουσάννα
καὶ ἕτεραι πολλαί, αἵτινες διηκόνουν αὐττ ἀπὸ τῶν ὑπαρχόντων αὐταῖς.

Ac 1, 14 juntament amb algunes dones,
amb Maria, la mare de Jesús,
i amb els germans d'ell.

σὺν γυναιξὶ
καὶ Μαρίᾳ ττ μητρὶ τοῦ Ἰησοῦ
καὶ σὺν τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ.

en el document de la passió/resurrecció.

No oblidem l'Evangeli de Tomàs, ni l'Evangeli de Pere ni els diversos escrits gnòstics.

La figura de Maria Magdalena augmenta la seva càrrega simbòlica en el quart evangeli, el marc simbòlic del qual ja queda manifest en iniciar la seva narració de la passió:

Jn 12, 1 Jesús sis dies abans de la Pasqua…

Ὁ οὖν Ἰησοῦς πρὸ ἓξ ἡμερῶν τοῦ πάσχα

Són els dies de la creació: l'evangelista vol parlar de la "*nova creació*".

Maria Magdalena apareix per primera vegada en el quart evangeli a 19, 25-27, l'escena "*al peu de la creu*". Avui m'he adonat que hi ha quelcom curiós en aquesta escena, curiositat que no he trobat assenyalada en altres llibres llegits.

Jn 19, 25 Vora la creu de Jesús hi havia la seva mare
i la germana de la seva mare,
Maria, muller de Cleofàs,
i Maria Magdalena.

εἱστήκεισαν δὲ παρὰ ττ σταυρῳ τοῦ Ἰησοῦ ἡ μήτηρ αὐτοῦ
καὶ ἡ ἀδελφὴ τῆς μητρὸς αὐτοῦ,
Μαρία ἡ τοῦ Κλωπᾶ
καὶ Μαρία ἡ Μαγδαληνή.

Podem prescindir ara de si "*al peu de la creu*" hi havia dues, tres o quatre dones, però si insisteixes….

"*Normal*" -a parer meu - seria que la narració continués de la següent manera: "*En veure Jesús la mare i, al seu costat, a Maria Magdalena...*", però l'evangelista introdueix -cosa curiosa- la figura del "*deixeble estimat*", una altra figura recarregada de simbolisme.

Aquí seguiria la interpretació de Juan Mateos:

- La mare representa, com a Canà, a l'Israel que espera l'acompliment de les promeses: és l'esposa fidel de l'antiga aliança. El paper de la mare, l'antiga comunitat, acaba a la creu
- Maria Magdalena representa la comunitat de la nova aliança: l'esposa del Messies. El paper de Maria Magdalena comença a la creu.

En consultar ara el llibre (ben llegit farà ja més de trenta anys) de J. Mateos – J. Barreto (EL EVANGELIO DE JUAN) veig que potser no és del tot exacte l'afirmació que he fet abans ("*curiositat que no he trobat assenyalada en altres llibres llegits*"), ja que aquest paràgraf possiblement insinua algunes de les coses que jo pensava dir.

Cambia el juego de personajes. La nueva comunidad, representada en cuanto esposa por María Magdalena, va a serlo ahora por el personaje masculino, el discípulo a quien quería Jesús. La sustitución de un personaje por otro está indicada en el texto… La sustitución de María Magdalena por el discípulo, como representates femenino y masculino de la comunidad, está indicada por la partícula entonces (oὖν): las personas que ve Jesús se identifican con las mencionadas antes como presentes.

Les dues figures simbòliques (Maria Magdalena i el deixeble a qui Jesús estimava) poden ser intercanviables en el seu paper de representar la "*nova creació*", la nova comunitat sorgida en el jardí/hort/paradís[1] del setè dia.

Per al quart evangeli el primer en creure fou el "*deixeble a qui Jesús estimava*"

Jn 20, 8 Llavors va entrar també l'altre deixeble,
que havia arribat primer al sepulcre,
ho veié i cregué.

τότε οὖν εἰσῆλθε καὶ ὁ ἄλλος μαθητὴς
ὁ ἐλθὼν πρῶτος εἰς τὸ μνημεῖον,
καὶ εἶδε καὶ ἐπίστευσεν·

Era una manera d'afirmar que el seu grup (sí, hi havia diversos grups entre aquells "*primers cristians*") tenia el "*primer lloc*".

Aquí podria anar bé llegir el petit llibre de Raymond E. Brown, LA COMUNIDAD DEL DISCÍPULO AMADO, una comunitat que no només s'enfrontava al món (el κόσμος que no el va conèixer (1, 10) i que l'odiava (7, 7), sinó també a altres grups cristians, sense poder evitar les baralles entre ells mateixos fins a arribar a la progressiva dissolució dels diversos grups que van sorgir d'ella.

A l'escena següent serà Maria Magdalena qui representi la comunitat de la "*nova creació*": en sentir-se anomenada pel seu nom, elegida, proclamarà a Jesús com el seu ῥαββουνι, terme que podia ser utilitzat per la dona per dirigir-se al seu marit. És la nova parella que comença la nova humanitat.

¿Intuïa ja alguna cosa d'aquesta doble figura simbòlica (masculina / femenina) Leonardo da Vinci quan pintava la seva "*cena*"?

Jo pensava que Leonardo da Vinci havia seguit més fidelment el text del quart evangeli.

1 El grec κῆπος significa hort i jardí. Tradueix l'hebreu *gan, gannah*, el mateix terme utilitzat per a "*paradís*", el jardí del relat sobre la creació de l'home i la primera parella (Gn 2, 8ss) (Mateos – Barreto)

Jn 13, 23 Era a taula
un dels seus deixebles,
ajagut sobre el pit de Jesús,
el qui Jesús estimava.

ἦν δὲ ἀνακείμενος
εἷς ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ
ἐν τῳ κόλπῳ τοῦ Ἰησοῦ,
ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς·

Jn 13, 25 Aleshores reclinant-se aquell,
sobre el pit de Jesús,
li diu: --Senyor, qui és?

ἐπιπεσὼν δὲ ἐκεῖνος
ἐπὶ τὸ στῆθος τοῦ Ἰησοῦ
λέγει αὐτῷ· Κύριε, τίς ἐστιν;

Aquesta escena es recordada més tard en el capítol 21, el capítol afegit perquè la "*comunitat del deixeble estimat*", reconeixent -finalment i per triplicat- l'autoritat de Pere ("*Pastura les meves ovelles*"), pogués ser reconeguda per la gran Església.

Jn 21, 20 Llavors Pere es va girar
i veié el deixeble que Jesús estimava seguint-los,
el que durant el sopar s'havia reclinat sobre el seu pit
i li havia preguntat: Senyor, qui és el qui et traeix?

Ἐπιστραφεὶς δὲ ὁ Πέτρος
βλέπει τὸν μαθητὴν ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς ἀκολουθοῦντα,
ὃς καὶ ἀνέπεσεν ἐν τῳ δείπνῳ ἐπὶ τὸ στῆθος αὐτοῦ
καὶ εἶπε· Κύριε, τίς ἐστιν ὁ παραδιδούς σε;

Alguns traductors (entre ells Juan Mateos) no troben massa bé (a 13, 23) que "*el deixeble estimat*" estigués ajagut sobre el pit de Jesús (traducció de Nacar-Colunga), o a la seva falda, o en el seu si (traducció de la Vulgata) i així es perden ells i els seus lectors poder relacionar aquest verset amb el 1, 18 del pròleg d'aquest mateix evangeli.

Jn 1, 18 A Déu, ningú no l'ha vist mai:
el Fill únic,
que està en el si del Pare,
és qui l'ha revelat.

Θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε·
μονογενὴς υἱὸς
ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ πατρὸς,
ἐκεῖνος ἐξηγήσατο.

Veure les diverses traduccions

Podem prescindir ara de les possibles lectures de la segona línia: parem atenció a la tercera línia ("*el que està en el si del Pare*"), a on apareix la mateixa paraula grega κόλπος, en un clar paral·lelisme amb 13, 23:

1, 18 ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ πατρὸς,

13, 23 ἐν τῳ κόλπῳ τοῦ Ἰησοῦ

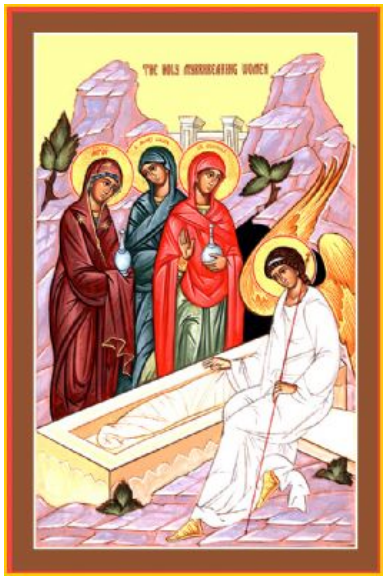
Un altre a qui també li sembla "irreverent" la postura del "*deixeble a qui Jesús estimava*" és Raymond E. Brown, a qui també vaig llegar fa anys i del qual m'he aprofitat bastant.

> One of them, the disciple whom Jesus loved, was at the table close beside Jesus (13, 23)
>
> No one has ever seen God; it is God the only Son, ever at the Father'side, who has revealed Him. (1,18)

¿Qui em negarà que podem seguir en l'univers simbòlic? De la mateixa manera que ὁ Λόγος (el Verb, la Paraula) o Jesús (si sabéssim de qui parla el Pròleg!) sorgeix del si del Déu-Pare, la "*comunitat del deixeble estimat*" (ella, ella, i no els altres grups!) sorgeix del si de Jesús.

Ja saps que m'agrada fer "*precisions*". Deixa'm fer algunes.

Una primera precisió (se la vaig fer aquest estiu a Lamiarrita a Teresa Forcades) és la de no barrejar evangelis.

Segona: en l'evangeli de Joan no existeix el grup de dones, les famoses "*mirafores*" (portadores de mirra) de la tradició cristiana ortodoxa. En aquest evangeli només és Maria Magdalena qui, el primer dia de la setmana (ΤΤ δὲ μιι τῶν σαββάτων), de bon matí (πρωι), quan encara era fosc (σκοτίας ἔτι οὔσης), va al sepulcre. I en aquest evangeli Jesús s'apareix només a Maria Magdalena.

Les dones de Jesús

Tercera: aquest evangeli "*segons Joan*" vol deixar clar que el primer a creure fou "*el deixeble estimat*": "*ho veié i cregué*" (καὶ εἶδε καὶ ἐπίστευσεν). Maria Magdalena, doncs, no és la primera a creure, però –i això no és cap "*precisió*"- és la primera a anunciar (ἀπαγγέλλουσα) als deixebles (τοῖς μαθηταῖς) la resurrecció de Jesús (ἑώρακα τὸν Κύριον).

- A Marc (en el suposat original, el que s'acaba en el verset 8), cap dona anuncia la resurrecció a ningú.

> Mc 16, 8 Elles sortiren del sepulcre i van fugir,
> plenes d'esglai i tremoloses;
> i no digueren res a ningú,
> perquè tenien por.
>
> καὶ ἐξελθοῦσαι ἔφυγον ἀπὸ τοῦ μνημείου·
> εἶχε δὲ αὐτὰς τρόμος καὶ ἔκστασις,
> καὶ οὐδενὶ οὐδὲν εἶπον·
> ἐφοβοῦντο γάρ.

- A Mateu és "*el grup de dones*", reduït aquí a "*Maria Magdalena i l'altra Maria*", les que reben l'aparició de Jesús i les que corren a anunciar-lo (ἔδραμον ἀπαγγεῖλαι) als deixebles (τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ).

- A Lluc és "*el grup de dones*" (*Maria Magdalena, Joana i Maria, la de Jaume*) ampliat (*també les altres que anaven amb elles*) les que anuncien (ἀπήγγειλαν) als onze i a tots els altres (τοῖς ἕνδεκα καὶ πᾶσι τοῖς λοιποῖς) el que els ha estat dit pels "*dos homes amb vestidures resplendents*", sense haver tingut cap aparició de Jesús.
- A la llista de Pau (1Cor 15, 5-7) no hi ha aparicions a dones, el que ens dona a pensar que, si no ho atribuïm a la misogínia de Pau, les aparicions a dones fou un "*invent*" posterior.

Cuarta. Convé posar distància, molta distància, entre Joan (el fill de Zebedeu, germà de Jaume) i el "*deixeble estimat*". El "*segons Joan*" coneix el grup dels "*dotze*" (δώδεκα), almenys en dos passatges (6, 67-71; 20, 24), encara que mai els anomeni "*apòstols*", però no té ni idea del grup de "*preferits*" de Jesús, el trío de Pere, Jaume i Joan. I aquest, pel seu nom, mai surt en aquest evangeli. No barregem evangelis, encara que ens quedem sense poder saber d'on surt aquest "*deixeble estimat*". ¿Seria també ell "*l'altre deixeble*" (ὁ ἄλλος μαθητής) de 18, 15, "*conegut del gran sacerdot*" (γνωστὸς τ ἀρχιερεῖ)?

Ho deixo aquí per no allargar-me més ni demorar-me més. I ja començaré a contestar tot seguit a la segona part del teu escrit.

Per si algú ens llegeix sense haver-nos anant seguint, li pot ser de profit espiritual per a la seva ànima anar llegint el que ja ha sortit publicat sobre Maria Magdalena i les dones de Jesús

La meva catequesi sobre Maria Magdalena

Sis capítols ensenyant a Leonardo Boff (¡la va tractar de prostituta!)

Les dones de Jesús

Quadre sinòptic a quatre columnes

Maria Magdalena en l'Evangeli de Joan

La Magdalena, la primera de la llista

Al peu de la creu

¿Dues, o tres, o quatre?

Maria Magdalena a *MARÍA MAGDALENA. MITO Y METÁFORA* de Susan Haskins

Una presentació d'aquest llibre a VIDA NUEVA

El gnosticismo

Los primeros descubrimientos gnósticos

La biblioteca gnóstica copta de Nag Hammadi

Los gnósticos y las mujeres

El "machismo" de los gnósticos

María Magdalena en los escritos gnósticos de Nag Hammadi

María Magdalena en los escritos gnósticos

María Magdalena en el Evangelio de Pedro

María Magdalena en el Diálogo del Salvador

María Magdalena en Pistis-Sophia
María Magdalena en el Evangelio de Felipe
María Magdalena en el Evangelio de María
La "tensión" entre Pedro y María Magdalena
María Magdalena, portavoz de los "heréticos"

Ja tenen prou per anar llegint, no?
Ben cordialment
Miquel